

Sobrequés: història i docència en la Girona de postguerra

Text > **DANI VIVERN**

Actualment, per saber qui va ser Santiago Sobrequés i Vidal (Girona, 1911-1973) calen dos requisits no excloents entre si: ser historiador amb vincles amb la nostra ciutat o, tot i que amb menys garanties de situar el personatge, haver estudiat al també gironí Institut Sobrequés o a l'escola de Bescanó amb el mateix nom.

Paral·lelament a la figura de Jaume Vicens Vives —també historiador, i amb qui tenia una ferma amistat—, Sobrequés és un dels intel·lectuals gironins més prolífics del segle xx en el terreny de la història medieval. Llicenciat en dret i en història, va exercir de professor a Figueres i, més endavant, al Col·legi Universitari de Girona, l'actual Universitat de Girona.

En el volum que comentem, el curador de l'edició, Xavier González Toran, en col·laboració amb Mercè Morales i Montoya, hi ha aplegat quasi un centenar d'articles. La majoria tracten temes molt concrets de l'edat mitjana en terres gironines. Amb menys extensió, hi trobem els escrits primerencs de Sobrequés, publicats a la revista *Scherzando* (1906-1935), que dirigí el seu pare, Tomàs Sobrequés. I, finalment, hi ha també els pròlegs, les introduccions i els treballs dedicats a Jaume Vicens Vives.

En la presentació d'aquest volum, Jaume Sobrequés, fill de Santiago, es compromet a editar-ne un altre amb més treballs dispersos i amb els articles que el seu pare va publicar en revistes i diaris de l'àmbit català —com *Serra d'Or* i *Destino*— i sobretot gironí, com *Los Sitios*, *Presència*, *Revista de Gerona*, *Vida Catòlica* i *Revista de Palafrugell*, entre d'altres. En aquestes col·laboracions en mitjans locals, l'autor reivindicava la cultura i la identitat de Catalunya en una etapa (la postguerra) que a vegades l'obligava a utilitzar un pseudònim per evitar la censura. La seva estima pel país i pels seus referents s'expressa clarament en un article sobre la denominació que ell considerarà més convenient per referir-se als Països Catalans. Aquest text, premiat el 1961 i publicat pòstumament (1980) amb una introducció de Lluís M. de Puig, clou el volum.

És evident que no som davant d'un llibre per a tots els públics. Ni de bon tros. És, però, un recull amb una gran utilitat per als nostres erudits: els mateixos que actualment disposen d'una eina ben útil per divulgar les seves recerques en els *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, una institució fundada precisament per Sobrequés

SOBREQUÉS I VIDAL, Santiago.
Obra dispersa I (ed. a cura de Xavier González Toran).
Barcelona: Editorial Base, 2024.
502 p.

el 1946. Ja només per això, i per haver modernitzat, juntament amb Vicens Vives, els estudis de batxillerat a casa nostra, ja mereixeria ser recordat. I amb aquesta voluntat s'ha publicat aquest primer recull, que esperem que tingui continuïtat.

L'educació durant el primer franquisme

Text > **XAVIER BESALÚ**

Fa vint-i-tres anys, aquests quatre catedràtics d'història de l'educació de les universitats de Barcelona, Girona, València i les Illes Balears, respectivament, van publicar *Tradició i renovació pedagògica. 1898-1939*, un text de 737 pàgines que va quedar com una referència ineludible. Ja aleshores anunciaren el seu propòsit de donar-hi continuïtat, però és prou evident que s'ha fet esperar: si aquest 2024 abasten la història de l'educació durant el primer franquisme, el 2025 apareixerà el volum que arribarà fins a la mort del dictador. En la segona part d'aquest

projecte ambiciós i necessari, a part dels quatre editors, hi han col·laborat quinze especialistes en qüestions específiques; entre d'altres, els gironins Josep Colls, David Pujol, Pere Soler i Albert Testart.

El llibre s'estructura en tres parts. En la primera, es fa avinent que el primer franquisme va suposar una fortíssima regressió en tots els aspectes vinculats a l'educació amb l'objectiu de convertir-la en un instrument de legitimació i control ideològic. Es documenta de quina manera el magisteri fou un objectiu preferent, com a símbol que era

del que la República significava: liquidació física, empresonament, desterrament, exili exterior i interior, repressió laboral i familiar... S'explica també l'intent de genocidi a l'escola catalana i les primeres mostres de resistència (l'Escola Isabel de Villena, continuadora de l'Institut-Escola i l'Escola Virtèlia). Ja a la dècada dels cinquanta floreixen un bon nombre d'escoles que, sense fer gaire fressa, feien escola activa, catalana i coeducativa. Pel que fa a l'ensenyament del català, hi ha un nom i una entitat imprescindibles: Joan Triadú i Òmnium Cultural.

La recuperació de l'arqueta de Banyoles

Text > ÀNGEL VERGÉS I GIFRA

L'advocat Carles Mascort ha escrit un llibre que narra els esforços, les vicissituds i les peripècies personals que va viure amb la recuperació de les figures de l'arqueta de Sant Martirià. A la primera part del llibre, Mascort narra la devoció al patró de Banyoles i descriu les figures d'aquesta joia gòtica del segle xv. Tot seguit, detalla els períodes de recuperació de les diverses figures robades de l'arqueta l'any 1980.

Anomena període «fosc» el que va del gener de l'any 1980 fins al juny de l'any 1997. Aquest període comprèn la detenció i «redempció» d'Erik el Belga, el lladre de l'arqueta, i l'obtenció de la partida pressupostària de l'Estat gràcies a la repatriació del boiximà que va servir de pagament per recuperar les figures. Mascort anomena el capítol següent període «gris», del juny de 1997 al gener de 2005. Aquesta etapa inclou el fet més lluminós: la identificació per part de la professora Francesca Español de dues figures de l'arqueta que la sala de subhastes Sotheby's tenia en catàleg, el juny de l'any 1997. Aquesta és la pedra de toc de tota aquesta història. Les negociacions amb el matrimoni que posseïa les disset peces de l'arqueta de Banyoles no van ser fàcils. Per arribar a bon port, el Ministeri de Cultura va inten-

tar la intermediació de la galeria d'art Neuse, però no van obtenir resultats.

El període «resolutiu» descriu l'avenç del matrimoni holandès per negociar amb un representant del bisbat de Girona, l'aparició en escena de l'autor i la compra escalonada de les diferents figures. Mascort detalla amb precisió els viatges, les nits a l'Hotel Empereur de Maastricht, els carrers laberíntics i perdedors de Lieja. El lector no entendreà per què l'autor inclou el matrimoni holandès Deckers Dinjens als agraïments del final del llibre, quan els ha descobert actuant com un autèntic clan mafiós. És indubtable que el matrimoni es va voler lucrar amb la venda de les estatuetses malgrat saber que eren fruit d'un robatori. El mateix autor del llibre ens presenta la parella amenaçant els negociadors de l'Estat de fer-les desaparèixer si no s'arriba a un acord. Actuen de manera sigil·losa, paorosa i amb un recel extrem. Demanen el mòbil de l'advocat i el del traductor quan un d'ells se'n va a buscar les figures. Canvien d'habitació d'hotel per tal de comptar millor els bitllets i no aixecar sospites. Al lector li queda saber quin procés s'hauria esdevingut si no s'haguessin pagat els 550.000 euros per la compra de les figures recuperades. Al llibre hi

De la segona part, val la pena destacar-ne algunes monografies. La dedicada a l'Institut Ramon Muntaner, de Figueres, que va estar a punt de desaparèixer quan el nou règim només volia instituts a les capitals de província i a les ciutats de més de cinquanta mil habitants. La que estudia com la Sección Femenina de Falange Española y de las JONS adoctrinava les futures mestres gironines. O els intents de l'Escola Pia per mantenir la seva identitat catalana i relativament oberta amb la creació del Centre Escolapi de Muntanya per part d'Octavi Fullat, que adoptaria el mètode escolta.

La tercera part, «Educació fora de l'escola», es fixa en el que avui anome-

nem educació social i educació en el lleure. I el primer que hem de tenir clar és que, després de la Guerra Civil, la Falange i l'Església catòlica varen detenir en exclusiva aquests dos camps. La Falange va tenir un èxit relatiu en l'àmbit dels esports i els campaments (per mitjà de l'Organización Juvenil Española). L'Església, en canvi, va tenir un paper rellevant en tota la xarxa de beneficència (des dels hospicis fins als asils, els psiquiàtrics i els reformatoris) i en l'educació en el lleure mitjançant Acció Catòlica, que va donar cobertura tant al moviment escolta com als casals i les colònies d'estiu. En el cas del bisbat de Girona, val la pena esmentar el nom d'Eduard Puigbert.

MASCORT YGLESIAS, Carles.
Una nit i trenta anys. Banyoles: MMV Edicions, 2024. 156 p.

afegiria, però, una anècdota. La història de l'arqueta de Sant Martirià té un episodi memorable perpetuat per la tradició oral banyolina. Durant la Guerra del Francès, l'arqueta fou guardada en un baiard cobert de fems per tal de burlar les tropes napoleòniques, cobejoses sempre de botí. Si l'arqueta de Sant Martirià es va conservar fins a l'any 1980 va ser gràcies a la perícia i l'habilitat dels banyolins i banyolines que van ser capaços de protegir-la durant centúries de les urpes avaricioses.

GONZÁLEZ-AGÀPITO, Josep; MARQUÉS, Salomó; MAYORDOMO, Alejandro i SUREDA, Bernat (ed.). **Tradició i renovació pedagògica, 1939-1975: Andorra, Catalunya, Illes Balears i País Valencià. Volum I (1939-1958).** Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2024. 424 p.